

TUDES'TE BİLİMSEL YAYIMCILIĞININ SORUNLARI TARTIŞILDI

11-13 Kasım 2011 tarihleri arasında Yıldız Teknik Üniversitesi, Atatürk Kültür Merkezi ve Yunus Emre Enstitüsü'nün birlikte düzenledikleri "Türk Dili ve Edebiyatının Sorunları ve Çözümleri" başlıklı uluslararası sempozyum YTÜ'nün Beşiktaş yerleşkesinde 4 farklı salonda gerçekleştirildi. Türk Dili, Divan Edebiyatı, Edebiyat Tarihi, Edebiyat Eleştirisi, Tarihi Roman, Türkçe Öğretimi gibi çeşitli oturum başlıklarına ayrılmış olan sempozyumun "Divan Edebiyatı Tartışma Programı" özel oturumu Şömineli salonda gerçekleştirdi. Bu başlık altında "Eski Türk Edebiyatında Tercüme", "Eski Türk Edebiyatının Sorunları", "Bilimsel Yayınlar ve Kriterleri", "Metin Okuma ve Değerlendirme", "Eski Türk Edebiyatı Öğretimi" gibi konular tartışılmıştır. Ülkemizin çeşitli üniversitelerinden yaklaşık 30-35 değerli öğretim üyesinin bu konu başlıklarıyla ilgili konuşmaları ve çözüm önerileriyle katıldığı özel oturumda; Türkiyat Mecmuası editörü Yrd. Doç. Dr. Murat A. Karavelioğlu 1925'ten beri yayımlanan Türkiyat Mecmuası örneğinden yola çıkarak Türkiye'de akademik dergi yayıncılığında karşılaşılan sorunları ve bu sorunları çözmek için neler yapılabileceğine dair bazı öneriler üzerinde durduğu bir tebliğ sunmuştur. Bu tebliğin özeti aşağıda yer almaktadır.

TÜRKİYE'DE AKADEMİK DERGİ YAYIMCILIĞININ SORUNLARI*

a. Makale Yayın Ölçütlerinde Tutarlılık Bulunmaması Sorunu

Bilimsel nitelikteki dergilerin neşrinde karşılaşılan sorunlar çeşitlilik göstermektedir. Bunların başında makale yayın ölçütlerinin net ve tutarlı olmaması gelmektedir. Bu durum, makale kalitesi ve dolayısıyla dergi kalitesiyle doğrudan ilişkilidir. Her derginin bilim ve yayın kurullarınca belirlenen ölçütler bazı farklılıkları beraberinde getirmektedir. Örneğin Türkiyat Mecmuası'nda makalesi yayınlanmayan bir yazar, aynı makaleyi bir başka akademik dergide kolayca yayımlayabilmektedir.

Makale özetlerinin kelime sayılarında dergiler arasında farklar mevcuttur. Bazı dergiler 100, bazıları 150, kimileri ise 200 kelimelik Türkçe ve yabancı

* Burada özeti sunulan bildirinin tamamı Yrd. Doç. Dr. Murat A. Karavelioğlu tarafından 13 Kasım 2011 tarihinde Yıldız Teknik Üniversitesi'nde düzenlenen Türk Dili ve Edebiyatının Sorunları ve Çözümleri Sempozyumu'nun "Divan Edebiyatı Tartışma Programı" adlı özel oturumunda sunulmuştur.

dilde özet istemektedirler. Özet uzunluğunu belirlemeyen dergiler de bulunmaktadır.

Akademik dergilerde atıflardaki farklılık da önemsedığımız bir konudur. Eskiden olduğu gibi sayfa altı dipnot sistemini kullanan dergilerimiz olduğu gibi metin içi dipnot sistemini kullanan dergiler de vardır. Aynı sayıda her ikisinin kullanıldığı dergilere bile rastlanmaktadır. Hatta bir aralık atıfların makale sonunda verildiği dergiler bulunmaktaydı. Bu hususta bir birliğin sağlanması gerektiğine inanıyoruz.

b. Ulusal ve Uluslararası İndeksler Tarafından Taranma Meselesi

Alan ve atıf indeksleri tarafından taranma şartının aranması da dergiler açısından bazı sorunları beraberinde getirmektedir. Öncelikle uluslararası atıf indekslerine girmek, indeks kurallarının karmaşıklığı sebebiyle bir hayli zordur. Yabancı indekslere katılma koşullarının Türkçesinin de bulunması işi kolaylaştırıcı olacaktır. Bir dergi, yayımlandığı belirli bir süre içinde herhangi bir indeks tarafından taranmamışken, günümüzde taranır hale gelmiş olabilir. Şu halde, önceki sayılarda yayımlanmış makaleler açısından aleyhte bir durum söz konusudur. Yani derginin eski sayılarının durumu ne olacaktır? Bu durum en başta Türkiyat Mecmuası için geçerlidir. Bilindiği gibi yakın zaman öncesine kadar yurt içinde yayımlanan ve bir indeks tarafından taranmayan dergiler “ulusal dergi” niteliği taşımaktaydı. Herhangi bir uluslararası indeks tarafından taranan dergiler ise “uluslararası dergi” vasfını taşıyordu. Ancak günümüzde ulusal dergi olmanın şartı ULAKBİM tarafından taranıyor olmaktır. Dolayısıyla Üniversiteler Arası Kurul’a göre henüz ULAKBİM’e girmemiş bir dergi Türkiye’de çıkıyor olmasına rağmen ulusal değildir. Bilindiği gibi ULAKBİM’e girmenin şartı derginin yılda en az iki kez ve aralıksız olarak iki yıl çıkmış olmasıdır. Türkiyat Mecmuası, zaman zaman yayımına ara vermiş bir mecmuadır. Mesela en son 1997 yılından 2011 yılına kadar geçen 14 yıllık sürede yayımlanmamıştır. Söz konusu indekse girip “ulusal dergi” vasfını alabilmesi için iki yıl düzenli olarak çıkması gerektiğine göre şu anda “uluslararası” niteliği bulunurken ulusal bir vasıf taşımayacak demektir. Bize göre bu, gerçekten de önemli bir ayrıntı ve büyük bir sorundur. İndekslerce taranma zorunluluğu, bu mecburiyetin getirilmesinden hiç olmazsa birkaç yıl sonra yürürlüğe girmelidir. Doçentlik kriterlerinde SCI tarafından taranan dergilerdeki makale sayısı diye bir bölüm bulunmaktadır.

c. Yazar İle İlgili Sorunlar

İtiraf etmeliyiz ki günümüzde bilimsel dergiler, bazılarınca biraz da akademik yükselmelerdeki yayın kriterini aşmak noktasında yardımcı olan,

kimilerine göre sırf bu işe yarayan yayımlar olarak değerlendirilmekte, bir basamak gibi görülmektedir. Öte yandan tecrübeli hocalar ve araştırmacılar tarafından eskiye oranla daha az makale gelmesi, bu anlayışı haklı çıkarır gibidir. Doğrusu biz, Türkiyat Mecmuası'na Türkoloji sahasının emektar ve deneyimli araştırmacılarının makale göndermesini beklemekteyiz. Kaldı ki bu, Mecmuanın geçmişi ile çok anlamlı bir sürekliliği doğuracaktır.

Yazar başlığı altında karşımıza çıkan sorunlardan biri de “ilmî ahlâk” ile ilgilidir. Örneğin intihal meselesi başlı başına büyük bir sorundur. Çünkü Türkiyat Mecmuası'nın, 14 yıl sonraki henüz ikinci sayısında böyle bir olayla karşılaşmış bulunuyoruz. Mecmuanın 2011 yılı 21/Güz sayısına makale gönderen bir araştırmacı hem intihalde bulunmuş, hem de bize gönderdiği yazının büyük bir bölümünü kısa bir süre önce başka bir dergide yayımlamıştır. İntihal olayı yazının hakemlerinden biri tarafından tespit edilmiş, daha önce başka bir dergide yayımlanmış olduğu ise yayın kurulundaki arkadaşlardan biri tarafından fark edilmiştir. Bunda, online dergiciliğin payı büyüktür.

d. Hakemler İle İlgili Sorunlar

Bilindiği gibi genel olarak akademik bir dergide her makale için iki veya üç hakem atanmaktadır. Aslında bu bile bir problemdir. İki hakemi olan bir makale için iki farklı görüş ortaya çıktığında üçüncü bir hakeme gönderme gereği bulunmaktadır. Bu ise en azından zaman kaybına yol açmaktadır. Türkiyat Mecmuası'nda her makale için üç hakem belirlenir. Yaklaşık olarak aynı süre zarfında üç hakem birden makaleyi değerlendirir ve çoğunluğun görüşü dikkate alınır. Akademik dergilerde bu konuda birliğin tesisi uygun olacaktır.

Üniversite bünyesinde yayımlanan akademik dergilerde her makale için hakemlerin tayini belirli bir şarta bağlıdır. Mesela İstanbul Üniversitesi Akademik Yayınlar Koordinatörlüğü bir makale için üç hakem isterken bir tanesi İstanbul Üniversitesi'nden olmak üzere hepsinin farklı üniversitelerden olmasını ön görmektedir. Türkiyat Mecmuası da bu şarta uygun olarak hakem tayini yapmaktadır. Ne var ki bu, çok geniş bir hakem listesi olmasına rağmen Mecmuayı bazen sıkıntıya sokmaktadır. Bir üniversitede aynı konu üzerinde çalışan çok sayıda yetkin isim bulunmasına rağmen, bunlardan yalnızca birinden istifade edilebilmektedir.

Makale yayımında hakem süreciyle ilgili olarak karşımıza çıkan sorunlardan bir diğeri “güvenilirlik” sorunudur. Bir makale hakeme gönderildiğinde hakemin “olumsuz” veya “düzeltmeli” şeklinde görüş belirttiği ve aynı konuyu kendisinin bir başka dergide yazdığı gibi durumlarla

karşılaşılabilmektedir. Ne yazık ki biz böyle bir olayı Bahar/21 sayımızda yaşadık. Spesifik bir olay olmakla birlikte böyle karmaşık sorunlarla karşılaşmak, akademik dergi yayımında kaçınılmaz görünmektedir.

e. Dijitalleşme İle İlgili Sorunlar

Her şeyden önce dijitalleşme hata yapma riskini artırmaktadır. Evet, yapılan hataları düzeltme imkânı sunduğu kadar hata payını artırma riskini taşımaktadır. Yukarıda bahsettiğimiz olumlu anlamda kolay erişilebilirliği sağladığı gibi intihal ve hatta kopyala-yapıştır suçlarına uygun zemin hazırlamaktadır. Yazarlar İle İlgili Sorunlar başlığı altında böyle bir olayla karşılaştığımızdan bahsetmiştik. İntihal suçu bir yana aynı yazıyı çok küçük değişikliklerle ve büyük bir kısmı aynı kalmak şartıyla iki ayrı dergide yayımlamaya kalkışılmıştı. Burada akla gelebilecek soru, aynı dönemde yayımlanan dergilerin birbirlerinden haberdar olmaları sağlanamaz mı, sorusudur. Ancak bunun da bazı farklı problemleri önümüze getireceğini öngörmekteyiz.

Dijitalleşme ile ilgili sorunlardan bir diğeri daha önce Hakemler İle İlgili Sorunlar başlığı altında zikredilen kimi hakemlerin elektronik ortamdan uzak durmaları meselesidir. Bu sorunu aşmanın bugün itibariyle mümkün olduğunu sanmıyoruz. Ayrıca bu sorunun, gayet doğal ve anlaşılabilir olduğunu düşünmekteyiz.

Bunların dışında dijitalleşme veya online dergicilikte karşılaşılan bir problem daha vardır. O da bazı elektronik dergi sistemlerinin kullanımında ortaya çıkan karmaşadır. Türkiyat Mecmuası'nı örnek verecek olursak üniversite bünyesindeki online dergi sistemi hem sık sık arızalanmakta ve devre dışı kalmaktadır, hem de son derece karmaşık ve kullanışsızdır. Bu durum yazar, hakem ve yayımcı açısından itici ve uzaklaştırıcı bir ortam oluşturmaktadır.

f. Maddiyat İle İlgili Sorunlar

Yazar ve hakemlere para ödenmesi, tasarım, dizgi ve mizanpaj işleri, derginin basımı ve dağıtılması gibi hususlarda üniversitelerin dergilere bütçe ayırmaları şarttır. Mevcut bütçelerin ise artırılması gerekmektedir. Ayrılan bütçenin kullanımı noktasındaki prosedürlerin azaltılması akademik dergi yayıncılığını artıracaktır.

Kimi akademik dergiler yazara cüzi bir ödeme yapmaktadırlar. Ancak bu ödemenin yapılması için birçok prosedürü aşmak gerekir. Üniversitenin ilgili birimleri ile yapılan yazışmalar, izinler, gönderildi makbuzları gibi çeşitli kâğıt

işleri hem uğraştırıcıdır hem de zaman kaybına sebep olmaktadır. Üniversitelerdeki akademik yayınların üniversite matbaalarında basılabilmesi için ayrıca yazarların makalesinin yayın hakkını kuruma devrettiğine dair bir yazı yazması ve bunu mavi tükenmezle imzalaması gerekmektedir. Bugünün şartlarını düşünürsek bir yandan makalenin hakem süreci, bir yandan resmi evrak prosedürlerini takip edecek geniş bir kadroya ihtiyaç duyulmaktadır.

Şüphesiz bu sorunlar kabataslak bir bakışla gördüğümüz problemlerdir. Bunların üzerinde tartışmak ve görüş alışverişinde bulunmakla hem sorunlara derinlemesine bakılabilir, hem de çözüm yolları belirlenebilir.

Murat A. KARAVELİOĞLU*

* Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, makaravelioglu@gmail.com

